

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Рибальченка Олега Миколайовича

на тему «Особливості впливу загроз на психологічну безпеку

особистості майбутнього фахівця технічного профілю»,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки

за спеціальністю 053 – Психологія

Актуальність теми дисертації.

Дисертаційна робота Рибальченка Олега Миколайовича на тему «Особливості впливу загроз на психологічну безпеку особистості майбутнього фахівця технічного профілю» є самостійним дослідженням актуальної проблеми, що становить теоретичний інтерес і має практичне значення.

Важливими пріоритетами у діяльності закладів вищої освіти в сучасних умовах професійної підготовки майбутніх фахівців є можливість забезпечення рівних, належних і безпечних умов здобуття вищої освіти та створення безпечної інфраструктури закладів освіти. Проте, окрім розв'язання зазначеної проблеми, очевидною є необхідність формування компетентностей безпеки в учасників освітнього середовища.

Формування компетентностей безпеки у майбутніх фахівців залежить від багатьох факторів: особистісного потенціалу, готовності долати деструктивний вплив небезпек та загроз як в процесі життєдіяльності так і в майбутній професійній діяльності, особливо в стресових або екстремальних умовах. Але окреслена задача формування компетентностей безпеки не може бути успішно вирішена без урахування того як сама особистість ставиться до загроз та небезпек. Саме тому вивчення психологічної безпеки особистості та формування компетентностей безпеки у майбутніх фахівців технічного профілю є неможливим без розгляду індивідуально-психологічних особливостей особистості майбутнього фахівця, якому притаманна своєрідність

і діапазон суб'єктивного сприймання загроз та небезпек, їх здатності усвідомлено сприймати сучасний світ, що відрізняється постійними трансформаціями та ситуаціями невизначеності.

Важливість забезпечення розвитку особистості майбутнього фахівця здатного не лише ефективно реалізовувати себе як професіонала в певній галузі, а й необхідність виявлення загроз, їх впливу на психологічну безпеку, реалізації ефективних стратегій подолання цих загроз обумовлюють актуальність дисертаційного дослідження.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному: на основі системного теоретико-експериментального вивчення питань психологічної безпеки вперше систематизовано типи загроз та небезпек, що впливають на рівень психологічної безпеки особистості майбутніх фахівців технічного профілю; розширено і доповнено психологічний зміст поняття «психологічна безпека особистості», «загроза психологічній безпеці». Дисертанту вдалося дослідити та висвітлити розуміння психологічних чинників та особистісних властивостей, що виступають детермінантами психологічної безпеки особистості майбутнього фахівця технічного профілю. Дістали подальшого розвитку ідеї щодо суб'єктивних факторів та індивідуальних особливостей майбутніх фахівців, що відіграють важливе значення в актуалізації власних потенційних можливостей протидії небезпекам.

Варто зазначити, що Рибальченко О.М. розробив, обґрунтував та апробував програму об'єктивної реєстрації загроз психологічній безпеці особистості.

Наукове дослідження було виконано здобувачем на кафедрі психології та педагогіки КПІ ім. Ігоря Сікорського в рамках ініціативної теми НДР кафедри «Розвиток психологічного потенціалу особистості майбутніх фахівців в умовах технічного університету». Державний реєстраційний номер: 0121U108243.

Отже, в дисертаційній роботі поставлене наукове завдання виконано повністю, здобувач повною мірою оволодів методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Рибальченка О.М. повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія та напрямкам досліджень відповідно до освітньої програми спеціальності 053 Психологія.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові співпадіння, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Рибальченка Олега Миколайовича на тему «Особливості впливу загроз на психологічну безпеку особистості майбутнього фахівця технічного профілю» є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело. Здобувач у своїй роботі дотримувався принципів академічної доброчесності.

Мова та стиль викладення результатів.

Дисертаційна робота написана українською мовою, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 262 сторінки (з них 181 сторінка основного тексту). У роботі міститься 20 таблиць та 36 рисунків. Список використаних джерел, що налічує 212 найменувань, складається з основних наукових праць, концептуальних і законодавчих документів опрацьованих автором і використаних у процесі дослідження.

У вступі дисертації визначено та обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету та завдання дослідження, визначено гіпотези, об'єкт та предмет дослідження, його методологічну та теоретичну основу, описано комплекс теоретичних та емпіричних методів дослідження,

його організаційні особливості. Доцільно вказати, що дисертаційна робота відзначається сучасним методологічним дизайном психологічних досліджень. Також у вступі міститься наукова новизна одержаних результатів, теоретична значущість та практичне значення дослідження та впровадження і апробація результатів дослідження.

У першому розділі представлено результати системного та комплексного аналізу наукових джерел стосовно проблеми психологічної безпеки особистості. Здобувач здійснив послідовний дискурсивний аналіз психологічної безпеки особистості як психологічного явища. В роботі представлено результати аналізу науково-теоретичних джерел із проблеми дослідження підходів до визначення сутності понять «безпека», «психологічна безпека», «небезпека», «загроза», «захищеність», а також визначено індивідуально-психологічні особливості сприйняття небезпек і загроз. З'ясовано, що до основних критеріїв психологічної безпеки особистості належать наступні: цілісність людини, функціонування організму та психіки у відповідності до існуючих норм, адекватність відображення і ставлення до світу, адаптивність функціонування, захищеність свідомості від змін її стану проти волі людини. Таке цілісне бачення знаходить відображення у формулюванні визначення психологічної безпеки особистості майбутнього фахівця технічного профілю як складної багаторівневої динамічної системи, що відображає рівень психічної захищеності та здатність до ефективного функціонування у звичайних та екстремальних умовах учбової діяльності.

У відповідності із задумом дослідження побудовано й другий розділ дисертації, що містить процедуру та методи емпіричного дослідження, характеристику обраного комплексу психодіагностичних методик, інтерпретацію результатів експериментального вивчення особливостей впливу загроз на психологічну безпеку особистості майбутнього фахівця технічного профілю. Кваліфіковане використання у дисертаційній роботі методичного інструментарію дозволило здобувачу отримати валідні результати, що емпірично підтверджують наявність різних рівнів психологічної безпеки особистості під впливом загроз.

Представлений аналіз результатів емпіричного дослідження особливостей впливу загроз на психологічну безпеку особистості майбутнього фахівця технічного профілю заслуговує особливої уваги, оскільки здобувачу вдалося визначити та проаналізувати різноманітні загрози психологічній безпеці особистості, зокрема природні, техногенні, політичні, соціальні, комбіновані. Отримані дані свідчать про динамічні зміни у сприйнятті цих загроз протягом трьох років. В 2021 році переважали комбіновані загрози за кількістю пережитих подій, у 2022 році – техногенні, а в 2023 році – політичні, що відображає реакцію досліджуваних на сучасні виклики.

Також у другому розділі представлено аналіз особистісних детермінант психологічної безпеки особистості майбутнього фахівця технічного профілю, зокрема, ціннісні орієнтації та їх динаміка, мотиви та їх трансформація, особливості зміни сенсів особистості під впливом загроз психологічної безпеки. Ці зміни виявили значний вплив на індекс психологічної безпеки особистості майбутнього фахівця технічного профілю, що актуалізує їх значення у розумінні особистісних детермінант психологічної безпеки. Проаналізовано кореляти психологічної безпеки особистості та її детермінант під впливом загроз.

У третьому розділі дисертаційного дослідження викладена авторська програма об'єктивної реєстрації загроз психологічній безпеці особистості. Зазначена програма представляє безсумнівний науковий інтерес, оскільки вона надає можливість об'єктивної оцінки ступеня значущості загрози для конкретного досліджуваного. Одним із об'єктивних методів реєстрації загроз психологічній безпеці особистості, що допомагає вивчати психічні стани, є апаратний метод. Розроблена програма об'єктивної реєстрації загроз психологічній безпеці особистості ґрунтується на психофізіологічних показниках електродермальної активності, які вказують на реакції організму на подразники, реєстровані поліграфом. З урахуванням обмеженості вивчення феномена психічного стану на поліграфі, автор пропонує оригінальний підхід до його вивчення. Для здобувача графічний аналіз тестограм каналу електродермальної активності (ГАТРеда) представляє собою графіко-цифровий

і візуально-аналітичний засіб, який надає три графіки, що окремо вказують на зміну психічного стану досліджуваного на різних етапах опитування або тестування на поліграфі. Використання поліграфа дозволило здобувачу об'єктивізувати результати та диференціювати значущість загрози залежно від типу сприйняття конкретним досліджуваним.

Робота містить розгорнуті логічні висновки, що узагальнюють її зміст та демонструють основні результати дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота Рибальченка Олега Миколайовича на тему «Особливості впливу загроз на психологічну безпеку особистості майбутнього фахівця технічного профілю» оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Наукові результати дисертації висвітлені у десяти наукових публікаціях здобувача, серед яких чотири статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, а також шість – у виданнях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Порушення академічної доброчесності у публікаціях Рибальченка О.М. не виявлено. Таким чином, наукові результати, описані в дисертаційній роботі, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

Висновок про дисертаційну роботу.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Рибальченка Олега Миколайовича на тему «Особливості впливу загроз на психологічну безпеку особистості майбутнього фахівця технічного профілю» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки. Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю

відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п.6 – 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач Рибальченко Олег Миколайович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

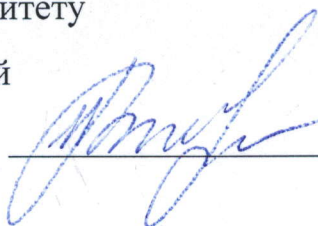
Рецензент

кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри психології
та педагогіки

Національного технічного університету

України «Київський політехнічний

інститут ім. Ігоря Сікорського»

Ірина БЛОХІНА

« ____ » _____ 20 ____ року

